2026–2027 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI
11. SINIF FELSEFE DERSİ
1. DÖNEM 1. ORTAK YAZILI SINAVLAR

KONU SORU DAĞILIM TABLOSU

ÜNİTE / TEMA	KONU (İÇERİK ÇERÇEVESİ)	ÖĞRENME ÇIKTILARI	SENARYOYA GÖRE SORU SAYISI				
			1	2	3	4	5
1. ÜNİTE ÇEVRE SORUNLARI VE FELSEFE	• Çevre ve İnsan İlişkisi • Çevre Etiği (İnsan Merkezci Etik, Canlı Merkezci Etik, Çevre Merkezci Etik)	FEL.11.1.1. Çevre ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme	2	2	3	3	3
		FEL.11.1.2. Çevre sorunlarıyla ilgili felsefi düşünce ortaya koyabilme	2	3	3	2	3
2. ÜNİTE TEKNOLOJİ VE HAYAT	• Teknoloji ve İnsan Hayatı • Teknoloji Bağlamında Ontolojik Problemler (Ontolojik Anlam Kaybı, Yabancılaşma) • Teknoloji Bağlamında Aksiyolojik Problemler (Güvenlik Sorunları, Değerlerin Tahribatı, Ahlaki Eylemin İmkânı)	FEL.11.2.1. Teknoloji ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme	2	1		1	2
		FEL.11.2.2. Teknoloji ve hayat ilişkisiyle ilgili felsefi düşünce ortaya koyabilme					
3. ÜNİTE AKIL VE İNANÇ	• Akıl-İnanç İlişkisine Yönelik Felsefi Sorular ve Problemler • Akıl-İnanç İlişkisine Yönelik Felsefi Görüş ve Argümanlar	FEL.11.3.1. Akıl-inanç ilişkisiyle ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme					
		FEL.11.3.2. Akıl-inanç ilişkisiyle ilgili felsefi düşünce ortaya koyabilme					

.....
Erdal Aydemir
Felsefe Öğretmeni

.....
Ceren Toker
Felsefe Öğretmeni

... / ... / 2026

.....
UYGUNDUR
Fırat Esen
Okul Müdürü

2026-2027 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI 11.SINIF FELSEFE DERSİ
1. DÖNEM 1. YAZILI SINAVI SORULARI

Adı Soyadı: ***Sınıfı:*** ***Numarası:***

4. SENARYO

İnsanın doğayla ilişkisi, ihtiyaçları ve sahip olduğu imkânlar kadar kendisini doğada nasıl konumlandırdığıyla da şekillenir. İnançların, düşünce biçimlerinin ve teknolojinin değişmesi, doğaya yönelik tutumları da dönüştürmüştür. Bu nedenle insan-doğa ilişkisinin tarihi, insanın doğadan beklentilerinin ve ona karşı sorumluluk anlayışının da tarihidir.

1. İlk Çağ'dan günümüze insan-doğa ilişkisindeki değişim hakkında neler söylenebilir? (15P)

Aras, Başak, Yusuf ve Derya, okulun çevre kulübü için hazırlayacakları sunum öncesinde bir araya gelir. Konuları, "İnsan doğadan ne ölçüde yararlanabilir?" sorusudur. Yakın çevrede yapılması planlanan yeni bir tesisin ekonomik yarar sağlayacağı ancak bazı canlıların yaşam alanlarını ve bölgedeki doğal dengeyi etkileyebileceği söylenmektedir. Dört arkadaş, bu durumdan hareketle insanın doğadaki yeri ve doğaya karşı sorumlulukları üzerine konuşmaya başlar.

Aras: İnsanların barınma, enerji ve ulaşım gibi ihtiyaçları var. Doğadan hiç yararlanmadan yaşamamız mümkün değil. Önemli olan, doğal kaynakları insan yaşamını ve geleceğini tehlikeye atmayacak biçimde kullanmaktır.

Başak: Ama doğadaki diğer canlıları yalnızca bize sağladıkları yarara göre değerlendiremeyiz. Bir hayvanın ya da bitkinin yaşamı, insana faydalı olmasa da değerlidir. İnsan ihtiyaçları, diğer canlıların yaşamını istediğimiz gibi değiştirme hakkı vermez.

Yusuf: Bana göre konu sadece insanlar ve diğer canlılarla da sınırlı değil. Toprak, su, hava, bitkiler ve hayvanlar birbirine bağlı bir sistem oluşturuyor. Sistemin bir bölümüne verilen zarar zamanla bütün ekosistemi etkileyebilir. İnsan da bu bütünün sahibi değil, bir parçasıdır.

Derya: O hâlde asıl tartışmamız doğadan yararlanıp yararlanmamak değil**;** insanın doğadan yararlanmasının sınırlarını neye göre belirleyeceğimiz olmalı. İnsan ihtiyaçları karşılanırken canlıların yaşamı ve ekosistemin devamlılığı da hesaba katılmalı.

2. Yukarıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.(20P)

A) Aras, Başak ve Yusuf'un görüşlerini çevre etiğindeki hangi yaklaşımla ilişkilendirilebilir?

B) Derya'nın ortaya koyduğu problemden hareketle, sizce insanın doğadan yararlanmasının sınırları hangi ölçütlere göre belirlenmelidir? Görüşünüzü gerekçelendiriniz.

Doğal bir vadide turizm tesisi kurulması planlanmaktadır. Proje gelir ve iş imkânı sağlayacak, ancak vadinin doğal yapısını değiştirecektir. Projeye karşı çıkan **Selin**, Selin, "Asıl sorun yalnızca bu vadiye yapılacak müdahale değil, doğayı ekonomik çıkarlarımız için kullanabileceğimiz bir kaynak olarak görmemizdir. Doğanın efendisi değil, bir parçası olduğumuzu kabul etmeli; tüketim alışkanlıklarımızı ve yaşam biçimimizi kökten değiştirmeliyiz." der. **Ozan** ise "Bizden sonra yaşayacak insanların da bu vadiden yararlanma hakkı var. Bugünkü kazancımız uğruna onların imkânlarını tüketemeyiz." diyerek itiraz eder.

3. Selin ve Ozan'ın görüşleri hangi çevre etiği yaklaşımlarını yansıtmaktadır? Doğayı koruma gerekçeleri bakımından karşılaştırınız.(15P)

Ahmet, Betül ve Kıvanç deniz kıyısında yürürken su yüzeyini kaplayan yoğun müsilajı ve kıyıya vurmuş ölü balıkları görürler. Çevrede kötü bir koku vardır ve balıkçı teknelerinin bir kısmı denize açılamamaktadır. Bu görüntü üzerine aralarında şu konuşma geçer:

Ahmet: Bu durum yalnızca denizin kirlenmesiyle açıklanamaz. İnsanların üretim ve tüketim biçimleri denizin kendini yenileme kapasitesini aştığında sonuçta hem insanlar hem de doğa zarar görüyor.

Betül: Ama burada asıl dikkat etmemiz gereken balıkların ve diğer deniz canlılarının yaşamıdır. Onların zarar görmesini yalnızca balıkçılık ya da turizm gelirimiz azaldığı için önemsersek doğaya yine kendi çıkarımız açısından bakmış oluruz.

Kıvanç: İkinize de katılıyorum ama sorumluluğu yalnızca bireylere yüklemek yeterli değil. Fabrikaların, yerel yönetimlerin ve devletin de denize bırakılan atıkları önleme konusunda sorumluluğu var. Böyle bir sorunun çözümü ortak ve uzun vadeli olmalı.

4. Yukarıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız. (20P)

A) Ahmet, Betül ve Kıvanç'ın müsilaj sorununu değerlendirirken öne çıkardıkları ölçütler nelerdir? Görüşlerini karşılaştırınız.

B) Kıvanç'ın görüşünden hareketle, müsilaj gibi büyük çevre krizlerinin çözümünde sorumluluğun neden sadece "bireylere" bırakılamayacağını gerekçelendirerek açıklayınız.

Eski bir haritada bataklık olarak gösterilen alan, bir yatırım raporunda "kullanılmayan arazi", bir biyoloğun notlarında ise "yüzlerce canlının yaşam alanı" olarak tanımlanır. Alan aynıdır; fakat ona verilen ad, burada yapılacak müdahalenin nasıl değerlendirileceğini değiştirmektedir.

5. Bu alanın "kullanılmayan arazi" olarak tanımlanmasında hangi insan-doğa anlayışı etkili olabilir? Aynı alanın "yaşam alanı" olarak görülmesi, insanın buraya karşı sorumluluğunu nasıl değiştirir? (15P)

Teknolojik gelişmeler, üretimi hızlandırmış, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve insanın doğaya müdahale gücünü artırmıştır. Ancak bir yeniliğin hayatımıza girmesi, onun bütün sonuçlarını önceden bildiğimiz anlamına gelmez. Başlangıçta kolaylık olarak görülen bir gelişme, zamanla çalışma biçimlerimizi, ihtiyaçlarımızı ve birbirimizle ilişkilerimizi beklenmedik şekilde değiştirebilir.

6. İnsanı teknolojik gelişmeler karşısında sorgulayışa iten gerekçeler neler olabilir? İki gerekçeyi örnekleriyle açıklayınız. (15P)

BAŞARILAR DİLERİM

Erdal AYDEMİR
Felsefe Grubu Öğretmeni

CEVAPLAR

İnsanın doğayla ilişkisi, ihtiyaçları ve sahip olduğu imkânlar kadar kendisini doğada nasıl konumlandırdığıyla da şekillenir. İnançların, düşünce biçimlerinin ve teknolojinin değişmesi, doğaya yönelik tutumları da dönüştürmüştür. Bu nedenle insan-doğa ilişkisinin tarihi, insanın doğadan beklentilerinin ve ona karşı sorumluluk anlayışının da tarihidir.

1. İlk Çağ'dan günümüze insan-doğa ilişkisindeki değişim hakkında neler söylenebilir? (15P)

İnsan-doğa ilişkisi, felsefe tarihinde insanın doğayı ve kendi konumunu nasıl anlamlandırdığına göre değişmiştir. İlk Çağ'da doğa, akıl ve sorgulama yoluyla kendi içindeki ilkelerle açıklanmaya çalışılmış ve insan doğanın bir parçası olarak görülmüştür. Orta Çağ'da doğa, Tanrı'nın yarattığı düzenin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Rönesans ve Aydınlanma ile birlikte akıl ve bilim ön plana çıkmış, doğanın bilinmesi ve denetlenmesi düşüncesi güçlenmiştir. Sanayi ve teknolojiyle bu anlayış doğanın aşırı kullanımına dönüşürken, günümüzde insanın doğadan bağımsız ve onun üzerinde olmadığı düşüncesi öne çıkmaya başlamıştır Böylece felsefede insan merkezli "doğaya egemen olma" anlayışından, insanı doğanın bir parçası kabul eden "doğayla uyum ve sorumluluk" anlayışına doğru bir yönelim ortaya çıkmıştır

Aras, Başak, Yusuf ve Derya, okulun çevre kulübü için hazırlayacakları sunum öncesinde bir araya gelir. Konuları, "İnsan doğadan ne ölçüde yararlanabilir?" sorusudur. Yakın çevrede yapılması planlanan yeni bir tesisin ekonomik yarar sağlayacağı ancak bazı canlıların yaşam alanlarını ve bölgedeki doğal dengeyi etkileyebileceği söylenmektedir. Dört arkadaş, bu durumdan hareketle insanın doğadaki yeri ve doğaya karşı sorumlulukları üzerine konuşmaya başlar.

Aras: İnsanların barınma, enerji ve ulaşım gibi ihtiyaçları var. Doğadan hiç yararlanmadan yaşamamız mümkün değil. Önemli olan, doğal kaynakları insan yaşamını ve geleceğini tehlikeye atmayacak biçimde kullanmaktır.

Başak: Ama doğadaki diğer canlıları yalnızca bize sağladıkları yarara göre değerlendiremeyiz. Bir hayvanın ya da bitkinin yaşamı, insana faydalı olmasa da değerlidir. İnsan ihtiyaçları, diğer canlıların yaşamını istediğimiz gibi değiştirme hakkı vermez.

Yusuf: Bana göre konu sadece insanlar ve diğer canlılarla da sınırlı değil. Toprak, su, hava, bitkiler ve hayvanlar birbirine bağlı bir sistem oluşturuyor. Sistemin bir bölümüne verilen zarar zamanla bütün ekosistemi etkileyebilir. İnsan da bu bütünün sahibi değil, bir parçasıdır.

Derya: O hâlde asıl tartışmamız doğadan yararlanıp yararlanmamak değil**;** insanın doğadan yararlanmasının sınırlarını neye göre belirleyeceğimiz olmalı. İnsan ihtiyaçları karşılanırken canlıların yaşamı ve ekosistemin devamlılığı da hesaba katılmalı.

2. Yukarıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.(20P)

A) Aras, Başak ve Yusuf'un görüşlerini çevre etiğindeki hangi yaklaşımla ilişkilendirilebilir?

- **Aras (İnsan Merkezci / Antroposentrik Yaklaşım)**
- **Başak (Canlı Merkezci / Biyosentrik Yaklaşım)**
- **Yusuf (Çevre Merkezci / Ekosentrik Yaklaşım)**

B) Derya'nın ortaya koyduğu problemden hareketle, sizce insanın doğadan yararlanmasının sınırları hangi ölçütlere göre belirlenmelidir? Görüşünüzü gerekçelendiriniz.

İnsanın doğadan yararlanmasının sınırları; ihtiyacın gerekliliği, kaynakların kendini yenileme (taşıma) kapasitesi, diğer canlıların yaşam hakkı, biyolojik çeşitlilik, ekolojik dengenin korunması ve gelecek kuşakların ihtiyaçları gözetilerek belirlenmelidir. Bu sınırların temel ölçütü, ekosistemin döngüsel bütünlüğünün bozulmaması olmalıdır.

Gerekçesi: İnsan, biyolojik olarak hayatta kalabilmek için doğadan yararlanmak zorundadır ancak bu durum ona doğayı sınırsızca tahrip ve sömürme yetkisi vermez. Doğaya müdahalenin sınırı, insanın "hayati (zorunlu) ihtiyaçları" ile "sınırsız ekonomik büyüme ve lüks hırsı" arasına çekilmelidir. Bütün canlıların ve nihayetinde insanın kendi varoluşu, doğadaki ilişkiler ağının devamlılığına sıkı sıkıya bağlıdır. Kısa vadeli ekonomik kazançlar, ekosisteme verilen geri döndürülemez zararları asla haklı çıkaramaz; bu nedenle her türlü insan faaliyeti doğanın dengesine saygı gösterecek biçimde sınırlandırılmalıdır.

Doğal bir vadide turizm tesisi kurulması planlanmaktadır. Proje gelir ve iş imkânı sağlayacak, ancak vadinin doğal yapısını değiştirecektir. Projeye karşı çıkan **Selin**, Selin, "Asıl sorun yalnızca bu vadiye yapılacak müdahale değil, doğayı ekonomik çıkarlarımız için kullanabileceğimiz bir kaynak olarak görmemizdir. Doğanın efendisi değil, bir parçası olduğumuzu kabul etmeli; tüketim alışkanlıklarımızı ve yaşam biçimimizi kökten değiştirmeliyiz." der. **Ozan** ise "Bizden sonra yaşayacak insanların da bu vadiden yararlanma hakkı var. Bugünkü kazancımız uğruna onların imkânlarını tüketemeyiz." diyerek itiraz eder.

3. Selin ve Ozan'ın görüşleri hangi çevre etiği yaklaşımlarını yansıtmaktadır? Doğayı koruma gerekçeleri bakımından karşılaştırınız.(15P)

Selin'in görüşü, **Derin ekoloji yaklaşımı** yansıtmaktadır. Vadinin kayalıklarını, akarsuyunu ve canlılarını, insana sağladıkları yarardan bağımsız olarak değerli görmektedir. Koruma gerekçesi, canlı ve cansız unsurlarıyla doğanın içsel değeridir.
Ozan'ın görüşü, **fütüristik yaklaşımı** yansıtmaktadır. Bugünkü ekonomik kazanç uğruna gelecek kuşakların vadiden yararlanma imkânlarının tüketilmesine karşı çıkmaktadır. Koruma gerekçesi, gelecek kuşaklara karşı sorumluluk ve kuşaklar arası adalettir.
Her ikisi de doğanın kısa vadeli çıkarlar uğruna tahrip edilmesini reddeder. Ancak Selin doğanın kendisi için korunmasını, Ozan ise gelecek kuşakların hak ve imkânlarının gözetilmesini esas almaktadır.

Ahmet, Betül ve Kıvanç deniz kıyısında yürürken su yüzeyini kaplayan yoğun müsilajı ve kıyıya vurmuş ölü balıkları görürler. Çevrede kötü bir koku vardır ve balıkçı teknelerinin bir kısmı denize açılamamaktadır. Bu görüntü üzerine aralarında şu konuşma geçer:
Ahmet: Bu durum yalnızca denizin kirlenmesiyle açıklanamaz. İnsanların üretim ve tüketim biçimleri denizin kendini yenileme kapasitesini aştığında sonuçta hem insanlar hem de doğa zarar görüyor.
Betül: Ama burada asıl dikkat etmemiz gereken balıkların ve diğer deniz canlılarının yaşamıdır. Onların zarar görmesini yalnızca balıkçılık ya da turizm gelirimiz azaldığı için önemsersek doğaya yine kendi çıkarımız açısından bakmış oluruz.
Kıvanç: İkinize de katılıyorum ama sorumluluğu yalnızca bireylere yüklemek yeterli değil. Fabrikaların, yerel yönetimlerin ve devletin de denize bırakılan atıkları önleme konusunda sorumluluğu var. Böyle bir sorunun çözümü ortak ve uzun vadeli olmalı.

4. Yukarıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız. (20P)

A) Ahmet, Betül ve Kıvanç'ın müsilaj sorununu değerlendirirken öne çıkardıkları ölçütler nelerdir? Görüşlerini karşılaştırınız.

- **Ahmet (Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Denge): Sorunu, insanın aşırı üretim/tüketim alışkanlıkları ve doğanın kendini yenileme (taşıma) kapasitesinin aşılması ölçütüyle değerlendirir. İnsan ve doğa etkileşimine bütüncül bakar, kapasite aşıldığında her iki tarafın da kaybedeceğini vurgular.**
- **Betül (İçsel Değer ve Canlı Merkezcilik): Sorunu diğer canlıların yaşama hakkı ölçütüyle değerlendirir. Doğayı sadece turizm veya balıkçılık gibi insani kazançlar uğruna (araçsal değer) korumayı eleştirir; doğanın bizatihi kendi içsel değeri için korunması gerektiğini savunarak faydacı (insan merkezci) bakışa karşı çıkar.**
- **Kıvanç (Kurumsal Sorumluluk ve Yapısal Çözüm): Sorunu bireysel ahlakın ötesine taşıyarak kurumsal ve politik bir ölçütle değerlendirir. Bireysel duyarlılığın sorunu çözmeye yetmeyeceğini, asıl belirleyici olanın fabrikalar, yerel yönetimler ve devlet gibi makro aktörlerin ortak ve yasal sorumlulukları olduğunu öne çıkarır.**

B) Kıvanç'ın görüşünden hareketle, müsilaj gibi büyük çevre krizlerinin çözümünde sorumluluğun neden sadece "bireylere" bırakılamayacağını gerekçelendirerek açıklayınız.

Müsilaj gibi devasa çevre krizleri, yalnızca günlük bireysel davranışların değil; endüstriyel atıklar, çarpık kentleşme, yetersiz arıtma altyapısı ve denetimsizlik gibi sistemik (makro) sorunların sonucudur. Bireylerin doğayı koruma bilinciyle hareket etmesi (örneğin az tüketmesi veya çöp atmaması) çok önemli olsa da, bir fabrikanın kimyasal atığını veya bir şehrin kanalizasyonunu denize boşaltmasını engelleyemez. Bu çapta bir yıkımı durdurmak; bireysel iyi niyetin ötesine geçerek devletin yasal yaptırımlarını, yerel yönetimlerin ileri teknoloji arıtma yatırımlarını ve sanayinin sıkı denetimini kapsayan ortak, yasal ve kurumsal bir iradeyi zorunlu kılar.

Eski bir haritada bataklık olarak gösterilen alan, bir yatırım raporunda “kullanılmayan arazi”, bir biyoloğun notlarında ise “yüzlerce canlının yaşam alanı” olarak tanımlanır. Alan aynıdır; fakat ona verilen ad, burada yapılacak müdahalenin nasıl değerlendirileceğini değiştirmektedir.
5. Bu alanın “kullanılmayan arazi” olarak tanımlanmasında hangi insan-doğa anlayışı etkili olabilir? Aynı alanın “yaşam alanı” olarak görülmesi, insanın buraya karşı sorumluluğunu nasıl değiştirir? (15P)

“Kullanılmayan Arazi" Tanımındaki İnsan-Doğa Anlayışı: Alanın "kullanılmayan arazi" olarak tanımlanmasında insan merkezci ve faydacı anlayış etkilidir. Bu anlayış, doğayı yalnızca insana hizmet edecek bir nesne ya da kaynak (araçsal değer) olarak görür. Alan şu an insana ekonomik veya pratik bir kazanç sağlamadığı için "boş", "değersiz" veya "işe yaramaz" olarak etiketlenir.

"Yaşam Alanı" Tanımının Sorumluluğu Değiştirmesi: Alanın bir "yaşam alanı" olarak görülmesi, bakış açısını faydacılıktan kurtarıp **çevre/canlı merkezci** bir temele oturtur. Bu durumda alan, insana olan faydasından tamamen bağımsız olarak, salt var olduğu için kendi başına değerli (içsel değer) kabul edilir. İnsanın buraya karşı sorumluluğu; alanı kendi çıkarları için dönüştürmek veya sömürmekten çıkar, ekosistemin döngüsel bütünlüğünü ve oradaki canlıların yaşama hakkını ahlaki bir yükümlülük olarak korumak hâline gelir. İnsan, doğanın mutlak hâkimi konumundan, ona saygı duyması gereken bir üyesi konumuna geçer.

Teknolojik gelişmeler, üretimi hızlandırmış, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve insanın doğaya müdahale gücünü artırmıştır. Ancak bir yeniliğin hayatımıza girmesi, onun bütün sonuçlarını önceden bildiğimiz anlamına gelmez. Başlangıçta kolaylık olarak görülen bir gelişme, zamanla çalışma biçimlerimizi, ihtiyaçlarımızı ve birbirimizle ilişkilerimizi beklenmedik şekilde değiştirebilir.
6. İnsanı teknolojik gelişmeler karşısında sorgulayışa iten gerekçeler neler olabilir? İki gerekçeyi örnekleriyle açıklayınız. (15P)

1. Teknolojinin yararlarının yanında öngörülemeyen olumsuz sonuçlar doğurabilmesi: Bir yeniliğin yaşamı kolaylaştırması, bütün etkilerinin olumlu olacağını göstermez. **Örneğin** üretimde otomasyon, işleri hızlandırırken bazı mesleklerde insan emeğine duyulan ihtiyacı azaltabilir. Bu durum, teknolojik ilerlemenin çalışanların yaşamını nasıl etkilediğini sorgulamayı gerektirir.

2. Teknolojinin ihtiyaçlarımızı ve insan ilişkilerini dönüştürmesi: Teknoloji, kullandığımız bir araç olmanın ötesinde tercihlerimizi ve davranışlarımızı yönlendirebilir. **Örneğin** sosyal medya uzaktaki kişilerle iletişimi kolaylaştırırken sürekli çevrim içi olma ve beğenilme isteğini artırarak yüz yüze ilişkilere ayrılan zamanı azaltabilir. Bu da teknolojiyi kendi amaçlarımız doğrultusunda mı kullandığımızı, yoksa yaşamımızı onun yönlendirmesine mi bıraktığımızı sorgulamamıza neden olur.